Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 26 januari 2017 **

”Överklagande — Konkurrens — Konkurrensbegränsande samverkan — De belgiska, de tyska, de franska, de italienska, de nederländska och de österrikiska marknaderna för badrumsutrustning — Samordning av försäljningspriser och utbyte av känslig affärsinformation — Förordning (EG) nr 1/2003 — Artikel 31 — Motiveringsskyldighet”

I mål C-609/13 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i stadgan för Europeiska unionens domstol som ingavs den 21 november 2013,

Duravit AG, Hornberg (Tyskland),

Duravit SA, Bischwiller (Frankrike),

Duravit BeLux SPRL/BVBA, Overijse (Belgien),

företrädda av U. Soltész och C. von Köckritz, Rechtsanwälte,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska kommissionen, företrädd av F. Castillo de la Torre och L. Malferrari, båda i egenskap av ombud, biträdda av A. Böhlke, Rechtsanwalt, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande i första instans,

Europeiska unionens råd,

intervenient i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av domstolens vice ordförande, tillika tillförordnad ordförande på första avdelningen, A. Tizzano samt domarna M. Berger, E. Levits, S. Rodin (referent) och F. Biltgen,

generaladvokat: M. Wathelet,

justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

* Rättegångsspråk: tyska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 10 september 2015,

och efter att den 26 november 2015 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Duravit AG, Duravit SA och Duravit BeLux SPRL/BVBA har genom sitt överklagande begärt att den av Europeiska unionens tribunal meddelade domen av den 16 september 2013, Duravit m.fl./kommissionen (T-364/10, ej publicerad, EU:T:2013:477, nedan kallad den överklagade domen), ska upphävas såvitt tribunalen genom denna dom enbart delvis biföll deras talan om delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2010) 4185 slutlig av den 23 juni 2010 om ett förfarande enligt artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet (Ärende COMP/39.092 – Badrumsutrustning) (nedan kallat det angripna beslutet) och i andra hand, att de böter som ålagts dem genom detta beslut ska nedsättas.

Tillämpliga bestämmelser

2 Artikel 31 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna [101 FEUF] och [102 FEUF] (EGT L 1, 2003, s. 1), har följande lydelse:

”[EU]-domstolen skall ha obegränsad behörighet att pröva beslut genom vilka kommissionen har fastställt böter eller viten. Den får upphäva, minska eller öka böter eller viten som beslutats.”

Bakgrund till tvisten och det angripna beslutet

3 Tvistens bakgrund har återgetts i punkterna 1–25 i den överklagade domen och kan sammanfattas enligt följande.

4 Klagandena är tillverkare av sanitetsporslin.

5 Genom det angripna beslutet fastställde kommissionen att det förelåg en överträdelse av artikel 101.1 FEUF och artikel 53 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3; svensk specialutgåva, område 2, volym 11, s. 7), inom sektorn för badrumsutrustning. Enligt kommissionen hade 17 företag deltagit i denna överträdelse under olika perioder från den 16 oktober 1992 till den 9 november 2004, vilken bestått i ett antal konkurrensbegränsande överenskommelser eller samordnade förfaranden i Belgien, Tyskland, Frankrike, Italien, Nederländerna och Österrike.

6 Den 15 juli 2004 informerade Masco Corp. och dess dotterbolag, däribland Hansgrohe AG som tillverkar kranar och tillbehör och Hüppe GmbH som tillverkar duschväggar, kommissionen om att det förelåg en kartell inom sektorn för badrumsutrustning. Samtidigt ansökte nämnda bolag om att beviljas immunitet mot böter i enlighet med kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 45, 2002, s. 3), eller i vart fall, om nedsättning av böterna.

7 Den 9 och den 10 november 2004 genomförde kommissionen oanmälda inspektioner i lokalerna hos flera bolag och nationella branschorganisationer inom sektorn för badrumsutrustning. Efter att kommissionen mellan den 15 november 2005 och den 16 maj 2006 hade skickat skrivelser med begäran om upplysningar till nämnda bolag och organisationer, inklusive klagandena, antog kommissionen den 26 mars 2007 ett meddelande om invändningar som likaledes delgavs de

sistnämnda. Under perioden från den 15 november 2004 till den 20 januari 2006 begärde ett antal företag, bland vilka klagandena inte befann sig, att de skulle beviljas immunitet mot böter eller att deras böter skulle sättas ned.

8 Genom skrivelse av den 31 juli 2007 riktad till kommissionen, översände klagandena sina synpunkter på meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007.

9 Kommissionen antog det angripna beslutet den 23 juni 2010, efter det att ett muntligt hörande hade hållits mellan den 12 och den 14 november 2007 och en skrivelse med en redogörelse för de faktiska omständigheterna hade skickats den 9 juli 2009 till företagen i vilken de uppmärksammades på viss bevisning som kommissionen avsåg att grunda sig på inom ramen för antagandet av det slutliga beslutet.

10 Kommissionen angav i det angripna beslutet att den konstaterade överträdelsen bestod i, för det första, samordning av årliga prishöjningar och andra aspekter av prissättningen mellan dessa tillverkare av badrumsutrustning vid regelbundna möten inom nationella branschorganisationer, för det andra, fastställande eller samordning av priser med anledning av särskilda händelser, såsom höjda råvarupriser, införandet av euron och införandet av vägtullar i Tyskland, och för det tredje, utlämnande och utbyte av känslig affärsinformation. Dessa förfaranden hade ett återkommande mönster som visat sig vara detsamma i de sex medlemsstater som berördes av kommissionens undersökning. Kommissionen konstaterade dessutom att fastställandet av priser inom sektorn för badrumsutrustning följde en årlig cykel. Närmare bestämt fastställde tillverkarna prislistor som i allmänhet gällde i ett år och utgjorde grunden för deras affärsrelationer med grossisterna.

11 I det angripna beslutet konstaterade kommissionen även att de förfaranden som beskrivits ovan var en del av en världsomspännande plan för att begränsa konkurrensen mellan de parter till vilka det angripna beslutet riktades. Dessa förfaranden kännetecknades av att de utgjorde en enda fortlöpande överträdelse, vars tillämpningsområde omfattade tre produktgrupper, det vill säga, kranar och tillbehör, duschväggar och tillbehör samt sanitetsporslin (nedan kallade de tre produktgrupperna) vars geografiska område inkluderade Belgien, Tyskland, Frankrike, Italien, Nederländerna och Österrike. Kommissionen konstaterade vidare, i fråga om kartellens organisation, förekomsten av nationella branschorganisationer för samtliga tre produktgrupper, av kommissionen kallade ”samordningsorgan” och nationella branschorganisationer som bestod av medlemmar verksamma inom åtminstone två av de tre produktgrupperna, av kommissionen kallade ”organisationer för flera produktgrupper”, samt specialiserade organisationer som bestod av medlemmar verksamma inom en av dessa tre produktgrupper. Slutligen konstaterade kommissionen att det fanns en central grupp av företag som deltog i kartellen i olika medlemsstater samt i samordningsorganen och i organisationerna för flera produktgrupper.

12 När det gäller klagandenas deltagande i den konstaterade överträdelsen, hävdade kommissionen att klagandena, även om de främst tillverkade sanitetsporslin under överträdelseperioden, inte desto mindre hade kännedom om de olika produkter som omfattades av överträdelsen, mot bakgrund av deras deltagande i hemliga möten som ägt rum i samordningsorganet i Tyskland, IndustrieForum Sanitär, tidigare Freundeskreis der deutschen Sanitärindustrie (nedan kallat IFS), vilka omfattade de tre produktgrupperna. När det gäller kartellens geografiska omfattning, ansåg kommissionen att klagandena under de perioder då de deltog i överträdelsen, i och med att de var medlemmar i IFS, Fachverband Sanitärkeramische Industrie som är ett samordningsorgan för den organisation som är specialiserad på produktgruppen sanitetsporslin i Tyskland (nedan kallad FSKI), Vitreous China-group, som är en organisation specialiserad på produktgruppen sanitetsporslin i Belgien (nedan kallad VCG) och Franska organisationen för sanitetproduktsindustrin, som är en organisation specialiserad på produktgruppen sanitetsporslin i Frankrike (nedan kallad AFICS), hade de direkt deltagit i den överträdelse som konstaterats i Belgien, Tyskland och Frankrike. Kommissionen har bedömt att flera objektiva indicier visade att klagandena rimligen kunde förstå vilken geografisk omfattning den

konstaterade överträdelsen hade, inte endast i Belgien, Tyskland och Frankrike utan även i Italien och Österrike. I fråga om Nederländerna uppgav kommissionen att den inte hade kommit fram till att det hade förelegat någon kartell där sedan år 1999.

13 Vid fastställandet av det bötesbelopp som skulle påföras varje företag grundade sig kommissionen på riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning (EG) nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2) (nedan kallade 2006 års riktlinjer). Kommissionen fastställde grundbeloppet för böterna och angav att den grundade sin beräkning på respektive företags försäljning per medlemsstat, multiplicerad med det antal år som företaget deltagit i den konstaterade överträdelsen i varje medlemsstat för den berörda produktgruppen. Kommissionen beaktade härigenom att vissa företag bedriver sin verksamhet enbart i vissa medlemsstater eller enbart inom en av de tre produktgrupperna.

14 När det gäller överträdelsens allvar fastställde kommissionen koefficienten till 15 procent. Kommissionen beaktade härvid fyra olika kriterier, nämligen arten av det klandrade agerandet, de sammanlagda marknadsandelarna, den geografiska omfattningen och om överträdelsen genomförts eller ej. Den fastställde vidare en multiplikationsfaktor som skulle tillämpas, med hänsyn till hur länge överträdelsen hade pågått, på det grundbelopp som fastställts för klagandena till 4,33 för Tyskland, 3 för Belgien och 0,66 för Frankrike. För att avskräcka de aktuella företagen från att på nytt börja delta i sådana samordnade förfaranden som de som det angripna beslutet avser beslutade kommissionen slutligen att höja böternas grundbelopp med 15 procent.

15 Efter att ha fastställt grundbeloppet prövade kommissionen om det förelåg försvårande eller förmildrande omständigheter som kunde motivera en justering av grundbeloppet. Kommissionen konstaterade att det beträffande klagandena varken förelåg någon försvårande eller förmildrande omständighet och ålade klagandena i artikel 2 i det angripna beslutet, med tillämpning av taket på 10 procent av omsättningen, att betala böter på 29 266 325 euro.

Förfarandet vid tribunalen och den överklagade domen

16 Genom ansökan som inkom till tribunalens kansli den 2 september 2010 väckte klagandena talan om delvis ogiltigförklaring av det angripna beslutet. Till stöd för sin talan anförde bolagen nio grunder.

17 De sex första grunderna avsåg delvis ogiltigförklaring av det angripna beslutet. I den första grunden görs gällande att beviskraven för att det skett en överträdelse av artikel 101.1 FEUF har åsidosatts. I den andra grunden görs gällande dels att klagandenas rätt till försvar åsidosatts, dels att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när det gäller klagandenas deltagande i en konkurrensbegränsande samverkan avseende flera produkter inom sektorn för badrumsutrustning. I den tredje grunden görs gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när det gäller klagandenas deltagande i en överträdelse av konkurrenslagstiftningen inom sektorn för sanitetsporslin i Tyskland. I den fjärde grunden görs gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när det gäller klagandenas deltagande i en samordning beträffande priser i Belgien och Frankrike. I den femte grunden görs gällande att kommissionen gjorde en oriktig bedömning när det gäller klassificeringen av berörda förfaranden som en enda, fortlöpande överträdelse, och den sjätte grunden avser åsidosättande av rätten att bli hörd med anledning av den tid det administrativa förfarandet tog från det att klagandena hördes till dess att det angripna beslutet antogs.

18 Till stöd för den sjunde grunden åberopades att bestämmelserna i artikel 23.2 och 23.3 i förordning nr 1/2003 och i 2006 års riktlinjer var rättsstridiga och två invändningar om rättsstridighet framfördes.

19 Den åttonde och den nionde grund som åberopades i andra hand syftade till att erhålla en nedsättning av bötesbeloppet. Till stöd för den åttonde grunden åberopades att det vid fastställandet av grundbeloppet för böterna inte hade beaktats att det konstaterade deltagandet var mindre allvarligt i

jämförelse med de andra parternas deltagande och till stöd för den nionde grunden åberopades att det slutliga bötesbelopp som ålagts klagandenas var oproportionerligt till följd av tillämpningen av taket på 10 procent.

20 I den överklagade domen biföll tribunalen i punkt 338 endast delvis den andra, den tredje och den fjärde grunden, som prövades mot bakgrund av den första grunden. Tribunalen fann att kommissionen hade gjort en oriktig bedömning genom att slå fast att klagandena hade deltagit i den konstaterade överträdelsen i Italien, Nederländerna och Österrike. Följaktligen biföll tribunalen delvis talan i punkterna 352–357 i den överklagade domen, då förstahandsyrkandena syftade till delvis ogiltigförklaring av det angripna beslutet.

21 I fråga om andrahandsyrkandena om nedsättning av det bötesbelopp som ålagts klagandena, fann tribunalen först i punkterna 376 och 384 i den domen att talan inte kunde bifallas vad avsåg den åttonde och den nionde grunden genom vilka klagandena hade gjort gällande att metoden för beräkning av grundbeloppet för böterna inte beaktade likabehandlingsprincipen och principen att straff ska vara individuella samt att det slutliga bötesbelopp som ålagts bolagen var oproportionerligt och ojämlikt.

22 Sedan fann tribunalen i enlighet med dess obegränsade behörighet i punkterna 385 och 386 i den överklagade domen att det inte var motiverat att sätta ned bötesbeloppet på 29 266 325 euro som ålagts klagandena och att detta belopp, sett till varaktigheten och allvaret av den aktuella överträdelsen, var en lämplig sanktionsåtgärd.

Parternas yrkanden

23 Klagandena har yrkat att domstolen ska

— upphäva den överklagade domen i den del som går dem emot,

— ogiltigförklara, i enlighet med artikel 263 fjärde stycket FEUF, artikel 1 samt artiklarna 2 och 3 i det angripna beslutet såvitt de rör klagandena,

— i andra hand upphäva eller väsentligen sätta ned böterna,

— alternativt upphäva den överklagade domen och återförvisa målet till tribunalen för ny prövning i enlighet med domstolens bedömning, och

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

24 Kommissionen har yrkat att domstolen ska

— ogilla överklagandet, och

— förplikta klagandena att ersätta rättegångskostnaderna.

Prövning av överklagandet

25 Klagandena har åberopat sex grunder till stöd för sitt överklagande.

Den första grunden

26 Genom den första grunden som består av två delar har klagandena gjort gällande att det skett ett åsidosättande av artikel 31 i förordning nr 1/2003 samt av oskuldspresumtionen och rätten till en rättvis rättegång vilken garanteras av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen), till följd av tribunalens vägran att utöva sin obegränsade behörighet samt dess åsidosättande av motiveringsskyldigheten.

Den första grundens första del

– Parternas argument

27 Genom den första grundens första del som avser punkterna 48, 55, 98, 109, 113, 132, 146, 192, 195, 201, 293 och 308 i den överklagade domen har klagandena hävdat att tribunalen har åsidosatt artikel 31 i förordning nr 1/2003 genom att vägra att utföra en prövning med stöd av sin obegränsade behörighet i fråga om de konstateranden av faktiska och rättsliga omständigheter som kommissionen gjorde i det angripna beslutet.

28 Klagandena anser att tribunalen endast har kontrollerat huruvida de verkligen hade klandrat kommissionen för att ha gjort en oriktig bedömning. Det följer av flera punkter i den överklagade domen att tribunalen endast är benägen att göra en rättslig och materiell prövning av det angripna beslutet i den mån konkreta anmärkningar formuleras och det samtidigt visas att konstaterandena i det angripna beslutet är oriktiga. I brist på sådan bevisning ansåg tribunalen att kommissionens aktuella konstateranden inte hade ifrågasatts trots att de uppenbart hade bestritts. Tribunalen stödde sig således på presumtionen att kommissionens konstateranden var materiellt korrekta och att dess argument var välgrundade. Tribunalen har nämligen undvikit att pröva alla delar av det angripna beslutet och avstått från möjligheten att ersätta kommissionens bedömning med sin egen. När det gäller de rättsliga ställningstagandena var tribunalen enligt principen *jura novitcuria* skyldig att göra egna rättsliga klassificeringar och inte enbart kontrollera huruvida kommissionen hade begått misstag härvidlag.

29 Kommissionen har, för sin del, understrukit att den obegränsade behörigheten enbart gäller den ålagda påföljden och utgör ett komplement till prövningen av påföljdens lagenlighet. Den obegränsade behörighetens funktion är inte att ersätta prövningen av lagenligheten så att tribunalen på begäran måste ersätta kommissionens bedömning med sin egen bedömning, vad angår såväl konstaterandet av de faktiska omständigheterna som deras rättsliga klassificering. Tribunalen konstaterade helt riktigt att obegränsad behörighet inte är detsamma som prövning ex officio.

– Domstolens bedömning

30 Det framgår av fast rättspraxis att den granskning av lagenligheten som föreskrivs i artikel 263 FEUF innebär att unionsdomstolen ska pröva sökandenas argument rörande det angripna beslutet med avseende på både rättsliga och faktiska omständigheter samt att den är behörig att pröva bevisningen, ogiltigförklara nämnda beslut och ändra bötesbeloppet (se dom av den 10 juli 2014, Telefónica och Telefónica de España/kommissionen, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 53 och där angiven rättspraxis).

31 Lagenlighetsprövningen kompletteras med den obegränsade behörighet som unionsdomstolarna har tillerkänts genom artikel 31 i förordning nr 1/2003, enligt artikel 261 FEUF. Förutom att pröva påföljdens lagenlighet är unionsdomstolarna därmed behöriga att ersätta kommissionens bedömning

med sin egen bedömning och, följaktligen, att undanröja, sätta ned eller höja de böter eller det vite som ålagts (se, dom av den 8 december 2011, Chalkor/kommissionen, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 63 och där angiven rättspraxis).

32 Utövandet av denna obegränsade behörighet är emellertid inte att likställa med en prövning ex officio och förfarandet vid unionsdomstolen är kontradiktoriskt. Det ankommer i princip på sökanden att åberopa grunder mot beslutet och lägga fram bevisning till stöd för grunderna (se dom av den 18 december 2014, kommissionen/Parker Hannifin Manufacturing och Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 76 och där angiven rättspraxis).

33 Här ska det understrykas att avsaknaden av en prövning ex officio av hela det angripna beslutet inte innebär ett åsidosättande av principen om ett effektivt domstolsskydd. Tribunalen är visserligen skyldig att bemöta de grunder som har åberopats och pröva såväl faktiska som rättsliga omständigheter, men behöver inte, för att iaktta denna princip, ex officio företa en ny och uttömmande granskning av handlingarna i målet (se dom av den 8 december 2011, Chalkor/kommissionen, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 66).

34 Det är mot bakgrund av denna rättspraxis som den första grundens första del ska prövas.

35 Det ska framhållas att klagandena i huvudsak har hävdat att tribunalens oriktiga rättsliga prövning, särskilt dess vägran att utöva sin obegränsade behörighet i fråga om de konstateranden angående de faktiska och rättsliga omständigheterna som kommissionen gjorde i det angripna beslutet, har lett till felaktiga slutsatser på flera punkter i den överklagade domen.

36 Det framgår emellertid av den rättspraxis som angetts i punkterna 30–33 i förevarande dom, för det första, att den obegränsade behörigheten enbart avser den ålagda påföljden och inte det angripna beslutet i dess helhet och för det andra, att varken den obegränsade behörigheten eller prövningen av lagenligheten är detsamma som en prövning ex officio. Följaktligen finns inget krav på att tribunalen ex officio företar en ny fullständig undersökning av handlingarna i målet, oberoende av de anmärkningar som klagandena formulerat.

37 I och med att den första grundens första del bygger på den felaktiga presumtionen att tribunalen var skyldig att ex officio göra en prövning av det angripna beslutet i dess helhet, kan överklagandet inte vinna bifall vad avser den delgrunden.

Den första grundens andra del

– Parternas argument

38 Genom den första grundens andra del som avser punkterna 275, 285, 359 och 360 i den överklagade domen, har klagandena kritiserat tribunalen för att den enbart prövade konsekvenserna av det angripna beslutets partiella ogiltighet och de argument som framförts angående böterna, utan att ägna sig åt en självständig och fri bedömning med beaktande av samtliga omständigheter i det aktuella fallet. Av denna anledning har tribunalen åsidosatt sin skyldighet att utöva sin obegränsade behörighet såsom den fastställts i artikel 31 i förordning nr 1/2003. Tribunalen är skyldig att fatta ett självständigt skönsmässigt beslut angående böterna, med hänsyn till alla faktiska omständigheter och utan att begränsa sig till innehållet i handlingarna i målet. Genom att den inte prövade alla steg i beräkningen, inte motiverade resultatet av prövningen och inte undersökte, vare sig om böterna var proportionerliga eller om de var förenliga med likabehandlingsprincipen i jämförelse med de böter som ålagts i de parallella förfarandena, åsidosatte dock tribunalen sin skyldighet att utöva sin obegränsade behörighet och motiveringsskyldigheten.

39 Kommissionen har gjort gällande att klagandena felaktigt anser att tribunalen borde ha tagit ställning till grunder som inte har åberopats eller förtydligats av klagandena. Vad vidare angår bötesbeloppet, kan inte enbart den omständigheten att tribunalen har inspirerats av 2006 års riktlinjer och granskat tillämpningen av dem medföra ett ifrågasättande av att den överklagade domen är välgrundad.

– Domstolens bedömning

40 Det är ett faktum att förutom att pröva påföljdens lagenlighet är tribunalen behörig att ersätta kommissionens bedömning med sin egen bedömning och följaktligen, att undanröja, sätta ned eller höja de böter eller det vite som ålagts (se dom av den 22 november 2012, E.ON Energie/kommissionen, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punkt 124 och där angiven rättspraxis).

41 Unionsdomstolen är vid utövandet av den behörighet som avses i artiklarna 261 FEUF och 263 FEUF, för att uppfylla de krav som enligt artikel 47 i stadgan gäller när böter ska prövas med stöd av obegränsad behörighet, skyldig att pröva varje anmärkning, avseende rättsliga eller faktiska omständigheter, som syftar till att styrka att bötesbeloppet inte är korrekt i förhållande till överträdelsens allvar och varaktighet (se dom av den 18 december 2014, kommissionen/Parker Hannifin Manufacturing och Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 75 och där angiven rättspraxis).

42 Såsom framgår av den rättspraxis som det erinrats om i punkt 32 i förevarande dom är utövandet av den obegränsade behörigheten dock inte detsamma som en prövning ex officio och förfarandet är kontradiktoriskt. Det ankommer i princip på sökanden att anföra grunder mot det angripna beslutet och att förebringa bevisning till stöd för dessa grunder.

43 Följaktligen och tvärtemot vad klagandena har hävdat, ankommer det inte på tribunalen att utföra en prövning ex officio, oberoende av vilka precisa grunder som åberopats av klagandena, med undantag för grunder som hänför sig till tvingande rätt, och att fatta ett självständigt skönsmässigt beslut angående de av kommissionen fastställda böterna, men väl att ta ställning till de grunder som klagandena har åberopat.

44 Klagandena har hävdat att tribunalen underlät att motivera sin prövning av de böter som ålagts dem. Tribunalen konstaterade först och främst i punkt 362 i den överklagade domen att en ogiltigförklaring av det angripna beslutet vad angår överträdelsen i Italien, Nederländerna och Österrike inte kan leda till att böterna justeras eftersom kommissionen vid beräkningen av nämnda böter enbart beaktade försäljningen i Belgien, Tyskland och Frankrike och inte försäljningen i Italien, Nederländerna och Österrike.

45 Slutligen prövade tribunalen i punkterna 368–376 i den överklagade domen grunden avseende de misstag som kommission påstods ha begått vid beräkningen av grundbeloppet för de böter som påförts klagandena, särskilt fastställandet av koefficienten till 15 procent för ”överträdelsens allvar”. Tribunalen drog slutsatsen att i och med att denna enda fortlöpande överträdelse som begicks under flera år i de tre berörda medlemsstaterna och bestod av ett regelbundet återkommande fastställande av priser, utgör en av de mest allvarliga överträdelserna, ska en koefficient på 15 procent för ”överträdelsens allvar” betraktas som ett lämpligt belopp, särskilt med hänsyn till att de procentsatser som rekommenderas för denna typ av överträdelse uppgår till mellan 0 procent och 30 procent.

46 Slutligen prövade tribunalen, i punkterna 377–384 i den överklagade domen, grunden enligt vilken de böter som påförts klagandena var oproportionerliga och ojämlika med anledning av beloppet vilket motsvarade 10 procent av klagandenas årsomsättning. Tribunalen fann, mot bakgrund av fast rättspraxis, att tillämpningen av taket på 10 procent av omsättningen inte utgör något åsidosättande av proportionalitetsprincipen och likabehandlingsprincipen.

47 Det framgår av fast rättspraxis att tribunalen inte är skyldig att lämna en uttömmande redogörelse för vart och ett av de resonemang som parterna i tvisten fört. Motiveringen kan således vara underförstådd under förutsättning att den ger de berörda personerna möjlighet att få reda på varför tribunalen inte ansåg att det fanns fog för deras argument och att domstolen kan få tillräckligt underlag för att utöva sin kontroll (se dom av den 11 juli 2013, Gosselin Group/kommissionen, C-429/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:463, punkt 53 och där angiven rättspraxis).

48 Under dessa förhållanden måste det slås fast att tribunalen gjorde en fördjupad prövning av grunderna avseende det bötesbelopp som kommissionen påfört klagandena och att tribunalen i tillräcklig mån motiverade sin prövning i detta hänseende.

49 Vidare åligger det tribunalen att pröva om bötesbeloppet är lämpligt och i princip ankommer det inte på domstolen, när den prövar rättsfrågor i ett mål om överklagande, att av skälighetshänsyn ändra den bedömning som tribunalen med stöd av sin obegränsade behörighet har gjort av det bötesbelopp som ett företag har ålagts på grund av att det har överträtt unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 september 2014, YKK m.fl./kommissionen, C-408/12 P, EU:C:2014:2153, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

50 Följaktligen finns det inte fog för den första grundens andra del och överklagandet kan således inte bifallas såvitt avser den första grunden.

Den andra grunden

51 Den andra grunden, vilken består av två delar, avser ett åsidosättande av artikel 263 FEUF och den rätt till ett effektivt rättsmedel som finns föreskriven i artikel 47 första stycket i stadgan, med anledning av den otillräckliga prövningen av kommissionens konstateranden inom ramen för prövningen av lagenligheten och överskridandet av gränserna för denna granskning.

Den andra grundens första del

– Parternas argument

52 Klagandena har genom den andra grundens första del gjort gällande att tribunalen har åsidosatt artikel 263 FEUF och rätten till ett effektivt rättsmedel genom att inom ramen för prövningen av lagenligheten, särskilt i punkterna 98, 146, 195, 293 och 308 i den överklagade domen, ställa överdrivet höga krav på dem vad gällde bevisbördan. Tribunalen borde ha prövat huruvida kommissionen hade tolkat den åberopade bevisningen på ett korrekt sätt och om de slutsatser som drogs var motiverade. Här kan det inte vara fråga om någon presumtion om att kommissionens slutsatser och rättsliga bedömningar är korrekta. Tribunalen lade bevisbördan på klagandena, innan den gjorde sin egen bedömning av indicierna. Det kan inte förväntas av en sökande att han lägger fram bevis om motsatsen när det gäller kommissionens påståenden och den sistnämnda inte har åberopat bevis till stöd för sina påståenden i det angripna beslutet.

53 Klagandena anser att tribunalen, när den underkände deras argument i punkterna 134, 138, 141, 144, 146, 187, 252, 293 och 308 i den överklagade domen under åberopande av en påstådd bevisbörda som skulle åligga dem, på ett otillräckligt sätt utförde sin granskning av lagenligheten och härigenom åsidosatte artikel 263 FEUF och rätten till ett effektivt rättsmedel.

54 Angående påståendet att det finns en ”presumtion om korrekthet”, har kommissionen understrukit att det följer av rättspraxis att när kommissionen stödjer sig på bevisning som i princip är tillräcklig för att visa att det rör sig om en överträdelse, ankommer det på det berörda företaget att styrka dels den omständighet som det åberopar, dels att denna omständighet kan medföra ett ifrågasättande av värdet av den bevisning som kommissionen grundar sig på.

55 Kommissionen anser, i motsats till klagandena, att den grundade det angripna beslutet på tillräckliga bevis och det ankom på klagandena att identifiera de bestridda omständigheterna, att formulera anmärkningar och att förete bevis för dem. Eftersom detta processuella krav inte strider mot den bevisbörda som åligger kommissionen, kan överklagandet inte bifallas vad avser den andra grundens första del.

– Domstolens bedömning

56 Det åligger enligt fast rättspraxis det företag eller den sammanslutning av företag som, då en överträdelse av dessa regler kan konstateras, åberopar en grund för försvar, att visa att villkoren för att tillämpa den regel ur vilken grunden för försvar har härletts är uppfyllda, så att myndigheten då får tillgripa andra bevismedel (se dom av den 17 juni 2010, Lafarge/kommissionen, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

57 Även om bevisbördan enligt dessa principer antingen åligger kommissionen eller det berörda företaget, alternativt den berörda företagssammanslutningen, kan dock de faktiska omständigheter som en part åberopar vara sådana att motparten tvingas lämna en förklaring eller en motivering, vid äventyr av att bevisbördan kan anses ha uppfyllts (se dom av den 17 juni 2010, Lafarge/kommissionen, C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 30 och där angiven rättspraxis).

58 Det som vidare krävs av sökanden i en talan vid domstol är att identifiera de ifrågasatta omständigheterna i det angripna beslutet, åberopa grunder och förete bevisning, som kan bestå i starka indicier på att det finns fog för anmärkningarna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 december 2011, KME Germany m.fl./kommissionen, C-272/09 P, EU:C:2011:810, punkt 105).

59 I det aktuella fallet kan det konstateras att tribunalen i punkterna 90–92 i den överklagade domen erinrade om rättspraxis angående begreppet ”en enda förlöpande överträdelse”. Därefter erinrade den i punkterna 93–108 i domen om de bevisregler som är tillämpliga i förfaranden angående överträdelser av artikel 101.1 FEUF.

60 Närmare bestämt konstaterade tribunalen i punkt 97 i den överklagade domen, med stöd av domstolens fasta rättspraxis, att eftersom kommissionen har kunnat styrka att ett företag deltagit i möten som var av uppenbart konkurrensbegränsande karaktär, kunde tribunalen utan att på ett otillbörligt sätt kasta om bevisbördan eller åsidosätta oskuldspresumtionen, anse att det ankom på detta företag att ge en annan förklaring till innehållet i dessa möten. Tribunalen erinrade sedan, i punkt 98 i den överklagade domen, om att det ankom på detta företag, inte endast att anföra en omständighet som ifrågasatte värdet av den bevisning som kommissionen grundade sig på utan även att förebringa bevisning för att nämnda omständighet förelåg och för att den innebar ett ifrågasättande av värdet av den bevisning som kommissionen grundade sig på.

61 Kommissionen kontrollerade i punkterna 111–147 i den överklagade domen klassificeringen av det ifrågavarande agerandet som en enda fortlöpande överträdelse. Samtidigt som tribunalen ansåg att kommissionen med rätta kunde komma fram till denna klassificering, krävde den att klagandena skulle förete bevis för de omständigheter som ifrågasatte kommissionens slutsatser om klassificeringen, och den åsidosatte således inte reglerna om bevisbördan.

62 Det framgår av det ovan anförda att det inte finns fog för den andra grundens första del.

Den andra grundens andra del

– Parternas argument

63 I den andra grundens andra del har klagandena anfört att tribunalen överskred gränserna för prövningen av lagenligheten när den ensidigt utövade sin obegränsade behörighet till nackdel för dem. De har hävdat att tribunalen gick utöver kommissionens konstateranden i det angripna beslutet och överskred gränserna för prövningen av lagenligheten genom att på nytt klassificera de faktiska omständigheter som kommissionen gett en oriktig rättslig klassificering.

64 Tribunalen har särskilt i punkt 213 i den överklagade domen gjort om den klassificering som kommissionen utfört i det angripna beslutet vad beträffar förfarandet för utbyte av information och ändrat den till ett avtal om priser för flera produktgrupper. Tribunalen har dessutom, i punkterna 261, 311 och 312 i den överklagade domen tillmätt klagandenas deltagande i möten som inte blivit föremål för någon prövning i det angripna beslutet ett högt bevisvärde. Sedan har tribunalen fastställt i punkterna 235, 239 och 298 i den överklagade domen, under det att den underkänt klagandenas argument att bevisningen inte hade styrkt att det fanns avtal som ingåtts i samband med de berörda händelserna, att ett försök att komma överens redan utgjorde en överträdelse av artikel 101 FEUF. Tribunalen utgick således från principen att ett ”försök till överenskommelse” redan utgör ett samordnat förfarande och lade klagandena detta till last. Tribunalen har således gjort en ny klassificering av de faktiska omständigheterna i förhållande till kommissionens klassificering och överskridit gränserna för prövningen av lagenligheten.

65 Kommissionen har inledningsvis, angående de bestridda mötena, understrukit att tribunalen inte vid något tillfälle hade bedömt de tre berörda mötena. Vad sedan beträffar den påstådda nya klassificeringen av informationsutbytet som avtal kan denna omständighet, om den anses styrkt, inte som sådan leda till ett upphävande av den överklagade domen, med tanke på mötenas konkurrensbegränsande syfte. Begreppen ”avtal och ”samordnat förfarande” omfattar olika former av samförstånd som är av samma art och som endast skiljer sig åt vad avser deras intensitet och i vilka former de kommer till uttryck. Det är således tillräckligt enligt denna institution att förete bevis för det ena eller det andra för att det ska fastställas att en överträdelse av artikel 101 FEUF har begåtts. Den påstådda lagstridiga nya klassificeringen i förhållande till det angripna beslutet som tribunalen utförde i punkterna 235, 239 och 298 i den överklagade domen, är slutligen enbart ett antagande från klagandenas sida.

66 Kommissionen anser därför att överklagandet inte kan vinna bifall såvitt avser den andra grundens andra del och således inte såvitt avser någon del av denna grund.

– Domstolens bedömning

67 Vad inledningsvis angår klagandenas argument att tribunalen överskred gränserna för prövningen av lagenligheten genom att ge de faktiska omständigheter som kommissionen klassificerat en ny och felaktig rättslig klassificering. Tribunalen klassificerade nämligen förfarandet med utbyte av information om priser som ett avtal. Det ska slås fast att det framgår klart av punkterna 211 och 212 i den överklagade domen, mot bakgrund av den rättspraxis som anges där, att tribunalen betecknade förfarandet för utbyte av information som samordnat förfarande. Tribunalen kan inte förebrås att den, enbart på grund av att ordet ”avtal” används i punkt 213 i domen, har gett klagandenas kritiserade beteende en ny klassificering.

68 Begreppen ”avtal” och ”samordnat förfarande” i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF omfattar för övrigt, om man ser till den subjektiva sidan, olika former av samförstånd som är av samma art och som endast skiljer sig åt vad avser deras intensitet och i vilka former de kommer till uttryck. Det är således tillräckligt att den ena eller den andra formen av överträdelse som avses i artikel 101 FEUF

bevisas för att bestämmelsen i vart fall ska vara tillämplig (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 december 2013, Solvay Solexis/kommissionen, C-449/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:802, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

69 När det därefter gäller argumentet att tribunalen i punkterna 261, 311 och 312 i den överklagade domen hade tillmätt klagandenas deltagande i möten, som inte blivit föremål för någon prövning i det angripna beslutet, ett högt bevisvärde, ska det slås fast att det framgår dels av ordalydelsen i punkterna 206 och 264 i den överklagade domen att tribunalen syftade på förteckningar över möten som återfinns i bilagorna 1 och 4 till det angripna beslutet, dels att det i punkterna 261 och 311 i den överklagade domen finns en uppräkning av alla möten i förteckningarna. Även om tribunalen nämnde IFS mötena den 14 november 2001 och FSKI:s möten den 23 januari och den 5 juli 2002 i punkterna 264, 311 och 312 i den överklagade domen, prövade den inte dessa möten i domen, i motsats till vad klagandena har påstått och tribunalen tillmätte inte bevisen för mötena något högt värde. Även om samma möten nämns i den fullständiga förteckningen över möten i punkt 312 i den överklagade domen fann tribunalen i punkt 313 i domen att praktiskt taget alla, men inte alla, bevis stödjer slutsatsen att klagandena deltog i den enda fortlöpande överträdelsen i fråga. Härav följer att tribunalen i realiteten inte grundade sig på IFS möte den 14 november 2001 och FSKI:s möten den 23 januari och den 5 juli 2002 när den ansåg att kommissionen hade bevisat att klagandena deltog i överträdelsen i Tyskland under perioden från den 7 juli 2000 till den 9 november 2004.

70 Klagandena har slutligen hävdat att tribunalen i punkterna 235, 239 och 298 i den överklagade domen felaktigt fann att ett försök att komma överens redan utgör en överträdelse av artikel 101 FEUF. Det bör här erinras om att begreppet samordnat förfarande, i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF, avser en form av samordning mellan företag som, utan att ha gått så långt att ett avtal i egentlig mening slutits, ändå medvetet byter ut de risker som konkurrensen innebär mot ett praktiskt samarbete (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 juli 1999, kommissionen/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 115 och där angiven rättspraxis).

71 Kriterierna samordning och samarbete, som avgör vad som är ett samordnat förfarande i den mening som avses i nämnda bestämmelse, ska således uppfattas mot bakgrund av grundtanken bakom EUF-fördragets konkurrensregler, nämligen att varje ekonomisk aktör självständigt ska bestämma den politik han avser att följa på den inre marknaden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 oktober 2015, AC-Treuhand/kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punkt 32 och där angiven rättspraxis).

72 Även om detta krav på självständighet inte utesluter att aktörerna har rätt att rationellt anpassa sig till sina konkurrenters konstaterade eller förväntade beteende, är det emellertid helt och hållet uteslutet att det förekommer direkta eller indirekta kontakter mellan sådana aktörer som kan medföra påverkan på en faktisk eller potentiell konkurrents beteende på marknaden eller att för en sådan konkurrent avslöja det beteende man har beslutat eller som man överväger att själv tillämpa på marknaden, när dessa kontakter syftar till eller resulterar i konkurrensvillkor som inte motsvarar de normala villkoren på marknaden i fråga med beaktande av de tillhandahållna produkternas eller tjänsternas beskaffenhet, hur betydelsefulla och hur många företagen är och den nämnda marknadens volym (se dom av den 8 juli 1999, kommissionen/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 117, och där angiven rättspraxis).

73 Konsekvensen blir att en kontakt som består i ett försök att komma överens om priser utgör ett samordnat förfarande som är förbjudet enligt artikel 101.1 FEUF (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 december 2013, Solvay/kommissionen, C-455/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:796, punkt 40)

74 Av detta följer att överklagandet inte kan bifallas vad avser den andra grundens andra del och att överklagandet följaktligen inte kan bifallas på någon del av den andra grunden.

Den tredje grunden

Parternas argument

75 Inom ramen för sin tredje grund som inbegriper fjorton delar som måste prövas tillsammans, har klagandena gjort gällande att tribunalen flera gånger på ett uppenbart och avgörande sätt har missförstått innehållet i handlingarna i målet och samtidigt gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning och åsidosättanden av erkända principer om bevisföring.

76 Klagandena har för det första gjort gällande att tribunalen i punkt 87 i den överklagade domen har missuppfattat begäran om åtgärder för bevisupptagning som nämns i punkt 117 i ansökan och i punkt 24 i repliken samt i redogörelsen därför under förhandlingen. För det andra har tribunalen i punkt 119 i domen missuppfattat vissa avsnitt i det angripna beslutet angående påstådda diskussioner i FSKI om prishöjningar på kranar och tillbehör. För det tredje har tribunalen i punkt 130 i domen missförstått skäl 852 i det angripna beslutet såvitt gäller klagandenas påstådda medlemskap i vissa organisationer för flera produktgrupper. För det fjärde har tribunalen i punkterna 152–155 i den överklagade domen missförstått vissa avsnitt i meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007 som har samband med anmärkningen om reguljära avtal om priser inom ramen för IFS. För det femte har tribunalen i punkt 193 i domen missförstått klagandenas redogörelse för den första grunden för talan. För det sjätte har tribunalen i punkt 208 i domen missförstått den begäran om åtgärder för bevisupptagning som återfinns i punkt 46 i ansökan angående hörandet av vittnena Schinle och Kook om IFS möte den 5 oktober 2000. För det sjunde har tribunalen i punkt 213 i den överklagade domen missförstått bevisen och åsidosatt principen om fri bevisföring i samband med innehållet i anteckningar som förts av Hansgrohes medarbetare Schinle angående IFS möte den 5 oktober 2000. För det åttonde har tribunalen i punkt 218 i domen missförstått bevisen för IFS möte den 20 november 2002 och den begäran om åtgärder för bevisupptagning som nämns i punkt 27 i repliken. För det nionde har tribunalen i punkt 230 i den överklagade domen missförstått begäran om åtgärder för bevisupptagning vilken återfinns i punkterna 57, 59 och 61 i ansökan samt klagandenas argument angående prishöjningar ”vid särskilda händelser”. För det tionde har tribunalen i punkterna 277–282 i domen missförstått bevisen, klagandenas argument samt den begäran om åtgärder för bevisupptagning som återfinns i punkt 90 i ansökan vilken har samband med FSKI:s möte den 7 och den 8 juli 2000. För det elfte har tribunalen i punkt 299 och följande punkter i domen missförstått innehållet i protokollet från FSKI:s möte den 17 januari 2003 vilket har samband med den påstådda samverkan om vägtullar och klagandenas begäran om åtgärder för bevisupptagning som anges i punkt 101 i ansökan. För det tolfte har tribunalen i punkt 312 och följande punkter i den överklagade domen missuppfattat det angripna beslutet i fråga om värdet av bevisen för IFS möte den 24 april 2001 och FSKI:s möten den 23 januari och den 5 juli 2002. För det trettonde har tribunalen i punkt 321 i domen missförstått klagandenas redogörelse i punkt 110 i ansökan och i punkt 43 i svaromålet genom att felaktigt anse att klagandena inte hade framfört något argument angående VCG:s möte den 30 oktober 2001. För det fjortonde har tribunalen i punkt 324 i den överklagade domen missförstått skäl 572 och följande skäl i det angripna beslutet vilka gäller den påstådda anklagelsen om prissamverkan under år 2005 inom AFICS.

77 Inom ramen för det sjätte och det tolfte misstag som har begåtts enligt klagandena, anser de att tribunalen gjorde olika bedömningar av samma bevis i förevarande mål och de mål som gav upphov till domen av den 16 september 2013, Villeroy & Boch Austria m.fl./kommissionen (T-373/10, T-374/10, T-382/10 och T-402/10, ej publicerad, EU:T:2013:455), och domen av den 16 september 2013, Keramag Keramische Werke m.fl./kommissionen (T-379/10 och T-381/10, ej publicerad, EU:T:2013:457), vad angår innehållet och beaktandet av vissa möten i vilka klagandena deltagit, i syfte att styrka att det förekommit konkurrensbegränsande förfaranden.

78 Enligt kommissionen ska vart och ett av dessa påståenden om missförstånd avfärdas, antingen därför att de bygger på en felaktig uppfattning av den överklagade domen eller därför att de kritiserade avsnitten inte får några följder och inte kan ha någon negativ inverkan på domens lagenlighet eller också därför att klagandena genom den tredje grunden delvis eftersträvar en ny bedömning av de faktiska omständigheterna utan att det har visats att tribunalen uppenbarligen har missförstått dem.

79 Beträffande de påstådda missförstånden, särskilt missförståndet av begäran om åtgärder för bevisupptagning, har kommissionen framhållit att tribunalen är ensam behörig att bedöma huruvida den information som den förfogar över behöver kompletteras. En begäran från klagandenas sida kan inte ha inverkat på tribunalens bedömning och följaktligen betyder inte det faktum att begäran avslagits att den har missförståtts. Vidare är det inte avgörande huruvida begäran om åtgärder uppenbarligen har missförståtts utan om så skett med bevisningen, vilket klagandena inte har gjort gällande. I vart fall måste ett missförstånd av bevisningen vara uppenbart.

80 Avslutningsvis anser inte kommissionen att tribunalen har överskridit gränserna för en rimlig bedömning av bevisen i den överklagade domen och att denna är i linje med den bedömning som gjordes i punkt 133 i domen av den 16 september 2013, Keramag Keramische Werke m.fl./kommissionen (T-379/10 och T-381/10, ej publicerad, EU:T:2013:457).

Domstolens bedömning

81 När det gäller den tredje grundens delar som avser begäran om åtgärder för bevisupptagning, följer det av fast rättspraxis att det ankommer på unionsdomstolarna att med beaktande av omständigheterna i tvisten besluta om det är nödvändigt att förete en handling i enlighet med bestämmelserna om bevisupptagning i rättegångsreglerna. Vad gäller tribunalen framgår det av artikel 49 jämförd med artikel 65 b i rättegångsreglerna att en anmodan om att förete handlingar ingår i de åtgärder för bevisupptagning som tribunalen när som helst under rättegången kan besluta om (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 oktober 2003, Salzgitter/kommissionen, C-182/99 P, EU:C:2003:526, punkt 41 och där angiven rättspraxis, dom av den 2 oktober 2003, Aristrain/kommissionen, C-196/99 P, EU:C:2003:529, punkt 67 och där angiven rättspraxis, dom av den 2 oktober 2003, Ensidesa/kommissionen, C-198/99 P, EU:C:2003:530, punkt 28 och där angiven rättspraxis, samt dom av den 2 oktober 2003, Corus UK/kommissionen, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punkt 67 och där angiven rättspraxis).

82 Eftersom tribunalen avslog klagandenas begäran om hörande av vittnen då den inte betraktade dessa åtgärder som nödvändiga, för det första, mot bakgrund av prövningen av de bevis av vilka det framgick att det förelåg en enda fortgående överträdelse i punkterna 109–147 i den överklagade domen, för det andra, mot bakgrund av konstaterandet i punkt 213 i domen att Hansgrohes anteckningar var tillräckliga för att visa att det var fråga om ett otillåtet beteende vid IFS möte den 5 oktober 2000, för det tredje, mot bakgrund av konstaterandet i punkt 218 i samma dom att protokollet från IFS möte den 20 november 2002 visade att de ekonomiska aktörerna direkt kontaktade varandra i syfte att snedvrida konkurrensen, för det fjärde, mot bakgrund av analysen av klagandenas ansvar för det konkurrensbegränsande beteendet i samband med särskilda händelser, vilken återfinns i punkterna 231–235 i den överklagade domen, för det femte, mot bakgrund av den bevisprövning som visade att FSKI:s möte den 7 och den 8 juli 2000 var otillåtet, vilken återfinns i punkterna 275–284 i domen och för det sjätte, mot bakgrund av analysen i punkterna 296–306 i den överklagade domen vilken var en följd av tribunalens konstaterande att ett försök att komma överens vad gällde konsekvenserna av införandet av vägtullar i Tyskland genom en prishöjning vid FSKI:s möten den 17 januari och den 4 juli 2003 hade visats, finns det anledning att inte bifalla överklagandet vad avser den tredje grundens sjätte del samt vad avser den tredje grundens första och åttonde till elfte del i den mån dessa rör åtgärderna för bevisupptagning.

83 Vad sedan angår den tredje grundens delar som rör missförstånden av klagandenas argument, kan det konstateras att dessa, med undantag av vad de har hävdat till stöd för denna grunds trettonde del, genom dessa delgrunder inte har påstått att tribunalen har underlåtit att pröva de grunder som åberopats i första instans, utan att den har tolkat och sammanfattat deras argument på ett felaktigt sätt.

84 Det räcker emellertid att konstatera att eftersom klagandena inte har hävdat att tribunalen har underlåtit att pröva deras grunder i första instans, är frågan huruvida tribunalen sammanfattat klagandenas argument på ett felaktigt sätt således utan betydelse för utgången av förevarande mål. Följaktligen kan överklagandet inte bifallas vad avser den tredje grundens femte och tionde del och inte heller vad avser den tredje grundens första och nionde del i den mån dessa rör missförstånden av klagandenas argument (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juli 2010, Knauf Gips/kommissionen C-407/08 P, EU:C:2010:389, punkt 32).

85 I fråga om den tredje grundens trettonde del, genom vilken klagandena har påstått att tribunalen oriktigt ansåg att de inte hade framfört något argument som rör VCG:s möte den 30 oktober 2001, ska det slås fast att tribunalen i punkt 316 i den överklagade domen anförde att klagandena inte har bestritt att de deltagit i nationella branschorganisationers möten i Belgien och Frankrike, men att de har bestritt arten av agerandet under dessa möten. Klagandena har således hävdat att eftersom de beslut som fattades inom varje företag, fattades på moderbolagsnivå och att deras företrädare vid dessa möten inte förfogade över något som helst förhandlingsutrymme, kunde utbytet av information inte likställas med samordning av prishöjningar och det hade följaktligen inte något konkurrensbegränsande syfte. Om klagandena i punkt 110 i sin ansökan om ogiltigförklaring och i punkt 43 i repliken vid tribunalen, vilka har anförts till stöd för förevarande överklagande, bestämt har bestritt att en prissamordning ägde rum vid VCG:s möte den 30 oktober 2001, är det väsentligen av ovan angivna skäl. Dessa skäl förkastades emellertid med rätta av tribunalen i punkt 318 i den överklagade domen. Under dessa förhållanden ska det anses, trots formuleringen i punkt 321 i den överklagade domen vilken leder till tanken att klagandena inte hade bestritt att mötet den 30 oktober 2001 var konkurrensbegränsande, att denna formulering inte har haft någon inverkan på utgången av förevarande mål. Överklagandet kan därför inte vinna bifall såvitt avser den tredje grundens trettonde del.

86 Vad angår den tredje grundens delar som rör missförstånden av bevisningen, kan det erinras om att det föreligger en sådan missuppfattning när bedömningen av den befintliga bevisningen framstår som uppenbart felaktig, utan att någon ny bevisning har beaktats. Det ska emellertid utifrån handlingarna i målet vara uppenbart att tribunalen missuppfattat bevisningen eller de faktiska omständigheterna, utan att domstolen ska behöva göra en ny bedömning därav. När en klagande har gjort gällande att tribunalen har missuppfattat bevisningen har vederbörande dessutom en skyldighet att exakt ange vilka omständigheter som tribunalen har missuppfattat och visa de bedömningsfel som klaganden anser har föranlett denna missuppfattning hos tribunalen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 december 2015, Italien/kommissionen, C-280/14 P, EU:C:2015:792, punkt 52).

87 Emellertid bygger den tredje grundens sjunde del i sin helhet samt den tredje grundens åttonde, tionde och elfte del på en fragmentarisk läsning av den överklagade domen, i den mån de rör missförstånden av bevisningen. Klagandena har nämligen i huvudsak eftersträvat att domstolen ska göra en ny bedömning av de faktiska omständigheterna och bevisen, vilket inte omfattas av dess behörighet i samband med överklagandet. Överklagandet ska således avvisas vad avser den tredje grundens sjunde, åttonde, tionde och elfte del i den mån de rör missförstånden av bevisningen.

88 När det gäller de delar av den tredje grunden som avser missförstånden av det angripna beslutet och meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007, kan det konstateras att det rör sig om den tredje grundens andra och tredje del. Trots att klagandena anser att tribunalen använde oprecisa formuleringar i punkt 119 i den överklagade domen, där den fann att prishöjningarna på området för kranar och tillbehör och inte enbart omsättningen hade diskuterats vid FSKI:s möten och att

formuleringen i punkt 130 i den överklagade domen kan förstås så att den anger att de deltog i mer än en sammanslutning för flera produktgrupper, kan inte dessa formuleringar som visserligen är oprecisa vederlägga slutsatsen att de bilaterala kontakterna mellan företagen bekräftade att det fanns nära band mellan de tre produktgrupperna. Klagandena var också medvetna om det världsomspännande och hemliga agerande som påtalats eller kunde rimligen förutse att den konstaterade överträdelsen avsåg dessa tre produktgrupper. Slutligen deltog klagandena i den enda fortlöpande överträdelsen med anledning av sitt deltagande i IFS möten som rörde de tre produktgrupperna. Följaktligen kan överklagandet inte bifallas såvitt avser den tredje grundens andra och tredje del.

89 Beträffande den tredje grundens fjärde del, räcker det att konstatera att en läsning av punkterna 150–159 i den överklagade domen inte avslöjar något uppenbart missförstånd av innehållet i meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007. Klagandena åsyftar i huvudsak att domstolen ska göra en ny bedömning av de faktiska omständigheterna, det vill säga företa en sakprövning som inte är möjlig i samband med överklagandet. Följaktligen ska överklagandet avvisas vad angår den fjärde delgrunden.

90 När det rör sig om den tredje grundens tolvte del har tribunalen, såsom framgår av punkt 69 i förevarande dom, inte studerat IFS möte den 14 november 2001 och FSKI:s möten den 23 januari och den 5 juli 2002, och inte heller grundat sina slutsatser angående den kritiserade överträdelsen på dessa möten. Vad sedan rör argumentet angående den lösning som tribunalen valde i domen av den 16 september 2013, Villeroy & Boch Austria m.fl./kommissionen (T-373/10, T-374/10, T-382/10 och T-402/10, ej publicerad, EU:T:2013:455), samt domen av den 16 september 2013, Keramag Keramische Werke m.fl./kommissionen (T-379/10 och T-381/10, ej publicerad, EU:T:2013:457), vilket har tagits upp även inom ramen för den tredje grundens sjunde del, följer det av fast rättspraxis att tribunalens skyldighet att motivera sina domar i princip inte kan innebära att den även ska motivera den lösning som antagits i ett mål i förhållande till den som antagits i ett annat mål som anhängiggjorts vid tribunalen även om målen skulle röra samma beslut (se dom av den 11 juli 2013, Team Relocations m.fl./kommissionen, C-444/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:464, punkt 66 och där angiven rättspraxis). Följaktligen kan överklagandet inte bifallas såvitt avser den tredje grundens tolfte del och denna grunds sjunde del såvitt den rör argumentet angående den lösning som tribunalen valde i domen av den 16 september 2013, Villeroy & Boch Austria m.fl./kommissionen (T-373/10, T-374/10, T-382/10 och T-402/10, ej publicerad, EU:T:2013:455), samt domen av den 16 september 2013, Keramag Keramische Werke m.fl./kommissionen (T-379/10 och T-381/10, ej publicerad, EU:T:2013:457).

91 Vad gäller den tredje grundens fjortonde del, måste det konstateras att den är resultatet av en felaktig tolkning av den överklagade domen. Det framgår nämligen inte av ordalydelsen i punkt 324 i domen att den formulering som tribunalen använde sig av utgör ett uppenbart missförstånd av innehållet i det angripna beslutet, särskilt mot bakgrund av arten av det kritiserade beteendet, det vill säga regelbundet återkommande prishöjningar. Formuleringen innebär i vart fall inte ett ifrågasättande vare sig av att AFICS möte den 25 februari 2004 var konkurrensbegränsande till sin art eller av att klagandena deltog i mötet. Därför kan överklagandet inte vinna bifall vad avser denna fjortonde delgrund

92 Av vad som anförts ovan framgår att överklagandet inte kan prövas såvitt avser en del av den tredje grunden och att denna grund i övriga delar inte kan leda till bifall till överklagandet.

Den fjärde grunden

93 Klagandena har i sin fjärde grund som består av två delar hävdat att det begåtts förfarandefel och att det skett åsidosättanden av artikel 48.2 i tribunalens rättegångsregler, artikel 48.2, artikel 47 första stycket och artikel 52.3 i stadgan jämförda med artikel 6.1 och 6.3 i Europakonventionen, till följd av att bevis har godtagits som inte kan åberopas, att kommissionens alltför sena argument har beaktats och att begäran om åtgärder för bevisupptagning har avslagits utan tillräcklig motivering.

Den första grundens fjärde del

– Parternas argument

94 I den fjärde grundens första del har klagandena gjort gällande att tribunalen godtog och bedömde bevisning till deras nackdel som inte hade nämnts i meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007 eller i det angripna beslutet och som till och med delvis hade lagts fram för sent i förfarandet. I det sammanhanget beaktade tribunalen dessutom, och använde mot klagandena i den överklagade domen, alltför sena skriftliga argument som kommissionen hade åberopat efter det att det skriftliga förfarandet avslutats och detta utan att klagandena gavs tillfälle att bemöta kommissionens påståenden.

95 Härvidlag gjorde tribunalen i synnerhet sig skyldig till felaktig rättstillämpning i punkterna 162–167 i den överklagade domen när den förnekade att klagandenas rätt till försvar hade åsidosatts till följd av att kommissionen, i det angripna beslutet, använt sig av anteckningar angående IFS möte den 5 oktober 2000. Tribunalen själv har genom att tillåta och använda detta bevis också åsidosatt deras rätt till försvar. Vidare bygger denna del av den överklagade domen helt och hållet på alltför sena argument från kommissionens sida, i och med att dessa argument hade åberopats för första gången mer än ett och ett halvt år efter det att det skriftliga förfarandet avslutats. Följaktligen har tribunalen genom att beakta nämnda argument och detta utan att åtminstone ge klagandena tillfälle att bemöta det ytterligare en gång, skriftligen, åsidosatt artikel 48.2 i rättegångsreglerna, principen om jämlikhet i medel och klagandenas rätt att bli hörda.

96 Tribunalen gjorde dessutom sig skyldig till felaktig rättstillämpning i punkt 226 och följande punkter i den överklagade domen genom att med orätt avfärda att klagandenas rätt till försvar hade åsidosatts av kommissionen på grund av att den beaktat anteckningar angående IFS möte den 9 april 2003. Genom att beakta dessa anteckningar och kommissionens försenade redogörelse rörande möjligheten att finna anteckningarna i handlingarna i målet begick den dessutom ett förfarandefel och åsidosatte klagandenas rätt till försvar.

97 Det angripna beslutet innehåller också åsidosättanden av rätten till försvar såvitt angår anteckningar angående IFS ovan nämnda möten den 5 oktober 2000 och den 9 april 2003, såtillvida att tribunalen använde dessa anteckningar och drog slutsatser av dem i punkterna 213, 215, 228, 281 och följande punkter samt punkt 313 i den överklagade domen, fastän dessa bevis inte kunde åberopas.

98 Kommissionen har hävdat att klagandena fick tillgång till icke konfidentiella versioner av de handlingar som de åberopat och att kommissionens argument som byggde på dessa inte utgjorde en ny grund, utan ett klargörande på begäran av tribunalen. Kommissionen bemötte helt enkelt klagandenas oriktiga argument och dessa fick tillfälle att diskutera de aktuella frågorna vid förhandlingen.

– Domstolens bedömning

99 Det är ett faktum att rätten till insyn i kommissionens akt syftar till att garantera att rätten till försvar kan utövas på ett ändamålsenligt sätt, en rättighet som inte bara hör till unionsrättens grundläggande principer utan även föreskrivs i artikel 6 i Europakonventionen. Ett åsidosättande av rätten till insyn i kommissionens akt under det förfarande som leder fram till ett beslut kan i princip utgöra grund för ogiltigförklaring av detta beslut då beslutet innebär att det berörda företagets rätt till försvar har åsidosatts (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 oktober 2003, Corus UK/kommissionen, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punkterna 126 och 127 och där angiven rättspraxis).

100 I så fall kan åsidosättandet inte avhjälpas genom att det berörda företaget senare, i en rättegång rörande ogiltigförklaring av det ifrågasatta beslutet, får ta del av handlingarna i fråga. Om företaget får ta del av handlingarna i detta skede, är det berörda företaget inte skyldigt att bevisa att kommissionens beslut skulle ha fått ett annat innehåll om företaget hade haft tillgång till de handlingar som inte lämnades ut, utan företaget är endast skyldigt att bevisa att det kunde ha använt nämnda handlingar för sitt försvar (se dom av den 2 oktober 2003, Corus UK/kommissionen, C-199/99 P, EU:C:2003:531, punkt 128 och där angiven rättspraxis).

101 Vad gäller anteckningarna angående IFS möte den 5 oktober 2000, framgår det av punkterna 165–167 i den överklagade domen att nämnda anteckningar gjordes tillgängliga för klagandena före det rättsliga förfarandet. De nämndes också i meddelandet om invändningar av den 26 mars 2007 och de blev föremål för en diskussion vid tribunalen.

102 Vad sedan rör anteckningarna angående IFS möte den 9 april 2003, framgår det av punkt 226 i den överklagade domen, att den icke konfidentiella versionen av dem fanns att tillgå för klagandena före det rättsliga förfarandet. Kommissionen bekräftade också i sin skrivelse av den 12 mars 2013 att den första sidan i dessa anteckningar fanns tillgänglig utan restriktioner och att den icke konfidentiella versionen av den andra sidan kunde konsulteras i kommissionens akt. Dessa sidor blev också föremål för en diskussion vid tribunalen.

103 För övrigt ska det understrykas, tvärtemot vad klagandena har påstått, att den omständigheten att det inte i det angripna beslutet hänvisas till anteckningarna i sin helhet utan endast till en sida i dem eller en bilaga till dem, inte är av den art att den kan medföra ett åsidosättande av rätten till försvar. Dessa hänvisningar räcker nämligen för att identifiera den berörda handlingen.

104 I fråga om kommissionens påstått försenade argument angående de ovan nämnda handlingarna, räcker det att konstatera att det framgår av punkterna 29–38 i den överklagade domen att tribunalen ställde skriftliga frågor till klagandena och kommissionen och att en förhandling hölls den 20 mars 2013. Följaktligen kan de argument som framställs skriftligen på tribunalens begäran och som tjänar till att klargöra vissa diskussionspunkter innan de diskuteras under en förhandling inte betraktas som alltför sena. Dessutom kan argumentens påstått sena karaktär inte leda till ett ifrågasättande av att klagandena faktiskt hade tillgång till anteckningarna angående IFS möten den 5 oktober 2000 och den 9 april 2003.

105 Under dessa förhållanden kan tribunalen varken förebrås att den åsidosatt artikel 48.2 i rättegångsreglerna eller klagandenas rätt till försvar. Överklagandet kan därför inte vinna bifall såvitt avser den fjärde grundens första del.

Den fjärde grundens andra del

– Parternas argument

106 Genom den fjärde grundens andra del har klagandena hävdat i korthet att tribunalens vägran att höra vittnen till deras nackdel utgör ett åsidosättande av rätten till en rättvis rättegång. Tribunalen beviljade inte en enda begäran om åtgärder för bevisupptagning som framställts av klagandena. När tribunalen summariskt avslog deras begäran i punkterna 135, 200, 214, 236, 240, 245, 270, 283 och 305 i den överklagade domen, åsidosatte den således klagandenas rätt till en rättvis rättegång och artikel 6.3 d i Europakonventionen.

107 Kommissionen anser att det följer av domstolens fasta praxis att tribunalens befogenhet att bedöma relevansen av en åtgärd för bevisupptagning i förhållande till tvistens föremål och behovet av att höra vittnen är förenlig med den grundläggande rätten till en rättvis rättegång och särskilt med artikel 6.3 d i Europakonventionen.

– Domstolens bedömning

108 Domstolen erinrar om att tribunalen ensam är behörig att avgöra huruvida det föreligger ett eventuellt behov av att komplettera de uppgifter som den har tillgång till i anhängiggjorda mål. Frågan huruvida handlingarna i målet ska anses ha bevisvärde ingår i tribunalens självständiga bedömning av de faktiska omständigheterna, som inte omfattas av domstolens prövning i mål om överklagande, utom i fall då den bevisning som lagts fram vid tribunalen har missuppfattats eller när det framgår av handlingarna i målet att de fastställda omständigheterna är materiellt oriktiga (se dom av den 12 juni 2014, Deltafina/kommissionen, C-578/11 P, EU:C:2014:1742, punkt 67 och där angiven rättspraxis).

109 Det framgår vidare av fast rättspraxis att även om det i en begäran om hörande av vittnen, vilken framställts i ansökan, exakt anges beträffande vilka faktiska omständigheter vittnet skall höras och de skäl som kan motivera hans hörande, ankommer det på tribunalen att bedöma begärans relevans i förhållande till tvistens föremål och behovet av att höra nämnda vittnen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 december 2013, Siemens m.fl./kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P och C-498/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:866, punkt 323 och där angiven rättspraxis).

110 Slutligen är denna befogenhet att göra en bedömning som tillkommer tribunalen förenlig med den grundläggande rätten till en rättvis rättegång och särskilt med artikel 6.3 d i Europakonventionen. Det följer nämligen av praxis från Europadomstolen för mänskliga rättigheter att den tilltalade genom sistnämnda bestämmelse inte ges en absolut rätt att kräva att vittnen skall inställa sig vid en domstol och att det i princip ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida det är nödvändigt eller lämpligt att kalla ett vittne. Artikel 6.3 i Europakonventionen innebär inte att samtliga vittnen ska kallas. Syftet är i stället att uppnå full jämlikhet i medel så att den tilltalade i det angripna förfarandet som helhet betraktat ges möjlighet att i lämplig och tillräcklig utsträckning förneka de misstankar som riktats mot honom (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 december 2013, Siemens m.fl./kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P och C-498/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:866, punkterna 324 och 325 och där angiven rättspraxis).

111 Härav följer att överklagandet inte kan vinna bifall vad avser den fjärde grundens andra del och således inte vad avser någon del av denna grund.

Den femte grunden

Parternas argument

112 Klagandenas femte grund består av två delar som ska prövas tillsammans och som gäller åsidosättande av motiveringsskyldigheten och artikel 101 FEUF, vad angår den rättsliga klassificeringen som en enda fortlöpande överträdelse och klagandenas ansvar i detta avseende.

113 I den första delen av denna grund har klagandena hävdat att tribunalen varken i punkterna 118–128 i den överklagade domen eller i något annat avsnitt i denna dom i tillräcklig mån har motiverat sina konstateranden att det finns ett komplementärt samband mellan de konstaterade förfarandena vilket utgör ett villkor för att en överträdelse ska kunna klassificeras som en enda överträdelse.

114 I den första grundens andra del har klagandena väsentligen gjort gällande att tribunalen i punkt 180 och följande punkter i den överklagade domen tolkade domstolens rättspraxis felaktigt, i fråga om den rättsliga klassificeringen som en enda fortlöpande överträdelse, särskilt därför att en enda fortlöpande överträdelse i princip endast kan anses föreligga mellan konkurrenter. Tribunalen kunde i vart fall inte, på grundval av de faktiska omständigheter och bevis som ingår i handlingarna i målet, dra slutsatsen att klagandena hade deltagit i en sådan överträdelse.

115 Kommissionen har genmält att tribunalen analyserade olika ageranden inom gruppen med berörda företag i ett antal punkter i den överklagade domen och den hänvisade till relevanta skäl i det angripna beslutet. Det följer nämligen av domstolens rättspraxis att det inte krävs att förfarandena är komplementära för att det ska kunna fastställas att det rör sig om en enda överträdelse och den påstådda avsaknaden av analys i detta hänseende utgör således inte en bristfällig motivering.

116 När det gäller den femte grundens andra del har kommissionen gjort gällande att det rör sig om en överträdelse av artikel 101 FEUF likaledes när ett företags beteende, såsom det samordnas med andra företags beteende, har som mål att begränsa konkurrensen på den relevanta marknaden, utan att det är nödvändigt att företaget självt är verksamt på denna marknad. Kommissionen har tillagt att deltagarna i det aktuella fallet har godtagit ett enhetligt ekonomiskt syfte genom sitt deltagande i de hemliga mötena. För att klagandena ska kunna läggas det otillåtna agerande till last som andra företag har genomfört, räcker det att de har haft kännedom om detta agerande eller rimligen har kunnat förutse det. Tribunalen studerade flera gånger de berörda mötena för kartellen och fastställde att den relevanta informationen hade delgetts tillverkarna av de tre undergrupperna av produkter, vilket är tillräckligt för att styrka att det fanns ”kännedom eller en presumtion om kännedom om det rättsstridiga agerandet”.

Domstolens bedömning

117 Enligt fast rättspraxis kan en överträdelse av artikel 101.1 FEUF följa inte bara genom ett enstaka handlande utan även genom en serie handlanden eller genom ett fortlöpande beteende. Detta gäller också då ett eller flera led i denna serie handlanden eller i detta fortlöpande beteende även i sig och helt isolerat kan utgöra en överträdelse av nämnda bestämmelse. När de olika handlandena ingår i en ”samlad plan” på grund av deras identiska syfte som snedvrider konkurrensen inom den gemensamma marknaden, får kommissionen således tillskriva företag ansvar för dessa handlanden utifrån deltagandet i överträdelsen bedömd i dess helhet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2015, Fresh Del Monte Produce/kommissionen och kommissionen/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P och C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 156 och där angiven rättspraxis).

118 Ett företag som har deltagit i en enda, komplex överträdelse av konkurrensreglerna genom egna beteenden, vilka utgör ”avtal” eller ”samordnade förfaranden” med ett konkurrensbegränsande syfte i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF och som syftade till att bidra till förverkligandet av

överträdelsen i dess helhet, kan således även vara ansvarigt, under den tid som företaget deltog i överträdelsen, för andra företags beteenden inom ramen för samma överträdelse. Så är fallet när det är styrkt att det aktuella företaget avsåg att genom sitt eget beteende bidra till att uppnå de gemensamma mål som deltagarna eftersträvade, och att det hade kännedom om de konkurrensbegränsande beteenden som planerades eller som genomfördes av andra företag i samma syfte eller att företaget rimligen kunde förutse dem och att det var berett att godta den risk som detta innebar (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2015, Fresh Del Monte Produce/kommissionen och kommissionen/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P och C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 157 och där angiven rättspraxis).

119 Ett företag kan således ha deltagit direkt i samtliga de konkurrensbegränsande beteenden som utgör en enda, fortlöpande överträdelse, och kommissionen har då rätt att hålla företaget ansvarigt för samtliga dessa beteenden och följaktligen för överträdelsen i dess helhet. Ett företag kan också ha deltagit direkt endast i en del av de konkurrensbegränsande beteenden som utgör en enda, fortlöpande överträdelse, men haft kännedom om samtliga konkurrensbegränsande beteenden som planerades eller som genomfördes av andra företag i samma syfte eller rimligen kunnat förutse dem och varit berett att godta den risk som detta innebar. Även i ett sådant fall har kommissionen rätt att hålla företaget ansvarigt för samtliga dessa konkurrensbegränsande beteenden och följaktligen för överträdelsen i dess helhet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2015, Fresh Del Monte Produce/kommissionen och kommissionen/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P och C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 158 och där angiven rättspraxis).

120 Om däremot ett företag har deltagit direkt i ett eller flera av de konkurrensbegränsande beteenden som utgör en enda, fortlöpande överträdelse, men det inte har styrkts att företaget avsåg att genom sitt eget beteende bidra till att uppnå de gemensamma mål som de övriga deltagarna i kartellen eftersträvade, och att det hade fått kännedom om alla andra olagliga konkurrensbegränsande beteenden som planerades eller som genomfördes av dessa deltagare i samma syfte, eller att företaget rimligen kunde förutse dem och att det var berett att godta den risk som detta innebar, har kommissionen endast rätt att hålla företaget ansvarigt för de beteenden som det direkt deltagit i och för de beteenden som planerades eller som genomfördes av andra deltagare med samma syften som det aktuella företaget och som det styrkts att företaget kände till eller rimligen kunnat förutse och vars risker det varit berett att godta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2015, Fresh Del Monte Produce/kommissionen och kommissionen/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P och C-294/13 P, EU:C:2015:416, punkt 159 och där angiven rättspraxis).

121 Härvidlag har domstolen redan funnit att tribunalen inte är skyldig att i syfte att klassificera olika ageranden som en enda fortlöpande överträdelse, kontrollera huruvida det finns ett komplementärt samband dem emellan, i den meningen att vart och ett av dem är avsett att motverka en eller flera konsekvenser av den normala konkurrensen och att, genom att interagera, bidra till förverkligandet av samtliga av upphovsmännen önskade konkurrensbegränsande verkningar inom ramen för en övergripande plan med ”ett enda syfte”. Det villkor som gäller begreppet ”ett enda syfte” innebär däremot att det ska kontrolleras om det inte finns andra omständigheter som är betecknande för de olika beteenden som ingår i överträdelsen och som kan tyda på att de beteenden som faktiskt har genomförts av andra deltagande företag inte har samma syfte eller samma konkurrensbegränsande verkan och följaktligen inte ingår i en ”övergripande plan” på grund av sitt identiska syfte att snedvrida konkurrensen på den inre marknaden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 december 2013, Siemens m.fl./kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P och C-498/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:866, punkterna 247 och 248).

122 Det kan heller inte utläsas av domstolens praxis att artikel 101.1 FEUF enbart skulle gälla företag verksamma på den marknad som berörs av konkurrensbegränsningarna eller på marknader i tidigare eller senare distributionsled eller angränsande marknader, eller företag som inskränker sin handlingsfrihet på en viss marknad enligt ett avtal eller ett samordnat förfarande. Det framgår av domstolens fasta rättspraxis att lydelsen i artikel 101.1 FEUF allmänt åsyftar alla avtal och samordnade

förfaranden som, antingen horisontellt eller vertikalt, snedvrider konkurrensen på den inre marknaden, oberoende av vilken marknad parterna är verksamma på och oberoende av att endast ett av företagens beteende på marknaden berörs av dessa överenskommelser (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 oktober 2015, AC Treuhand/kommissionen, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punkterna 34 och 35 och där angiven rättspraxis).

123 Det kan i det aktuella målet konstateras att tribunalen i punkterna 90–92 i den överklagade domen erinrade om rättspraxis angående begreppet ”en enda fortlöpande överträdelse”. Sedan erinrade den i punkterna 93–108 i domen om rättspraxis angående bevisbördan. Slutligen kontrollerade den i punkterna 111-147 i samma dom, i samband med prövningen av klagandenas grund som avsåg klassificeringen av ifrågavarande överträdelse som en enda fortlöpande överträdelse, huruvida de rättsstridiga förfarandena och agerandena ingick i en ”övergripande plan”.

124 Eftersom tribunalen har undersökt om de aktuella rättsstridiga förfarandena och agerandena ingick i en ”övergripande plan” och konkurrensförhållandet mellan de deltagande företagen inte är ett villkor för att det konkurrensbegränsande agerandet ska kunna klassificeras som en enda fortlöpande överträdelse, kan tribunalen under dessa förhållanden inte kritiseras för att inte tillräckligt väl ha motiverat sin prövning av huruvida förfarandena och agerandet i fråga kunde klassificeras som en enda fortlöpande överträdelse.

125 Klagandena är dels ansvariga på grund av sitt direkta deltagande i den kritiserade överträdelsen, dels på grund av sitt indirekta deltagande i den, eftersom de fick kännedom om alla andra rättsstridiga beteenden som planerades eller genomfördes av de övriga deltagarna i den aktuella kartellen som eftersträvade samma syften eller de hade rimligen kunnat förutse och varit beredda att godta den risk som detta innebar. Med beaktande av detta har tribunalen inte gjort sig skyldig till någon felaktig rättstillämpning.

126 Överklagandet kan således inte bifallas såvitt avser den femte grunden.

Den sjätte grunden

Parternas argument

127 Klagandena har i sin sjätte grund som består av tre delar som ska prövas tillsammans hävdat att tribunalen har åsidosatt artikel 101 FEUF genom att anse att de diskussioner som ägde rum under olika möten ska klassificeras som avsiktliga konkurrensbegränsningar och genom att förutsätta att klagandena var skyldiga att ta avstånd från diskussioner som fördes mellan företag som inte var konkurrenter.

128 Genom denna grunds första del har klagandena hävdat att ett samordnat förfarande i princip endast kan fastställas mellan företag som konkurrerar med varandra. När tribunalen i punkt 212 i den överklagade domen ansåg att ett utbyte av känslig information, i sig, kunde vara konkurrensbegränsande grundade den sig på ett felaktigt kriterium och underlät att beakta den ekonomiska ramen för de berörda diskussionerna. Som en följd härav åsidosatte den artikel 101 FEUF.

129 Genom den sjätte grundens andra del har klagandena hävdat att tribunalen likaledes åsidosatte artikel 101 FEUF när den i punkterna 251 och 252 i den överklagade domen fann att för att klagandena skulle kunna frias från ansvar för överträdelsen ankom det på dem att ta avstånd från alla diskussioner som ägde rum inom IFS i vilka de deltagit. Emellertid finns det inte någon presumtion om att samordning mellan icke konkurrende företag är konkurrensbegränsande. Enligt klagandena kan det därför inte, av deras närvaro vid diskussioner som rörde marknader på vilka de inte var verksamma, dras några slutsatser om att de skulle stödja ett olagligt initiativ.

130 I den sjätte grundens tredje del anser klagandena att tribunalen åsidosatte artikel 101 FEUF när den i punkterna 235, 239 och 298 i den överklagade domen fann att ett ”försök att komma överens”, utan bevis för en överenskommelse, räcker för att fastställa att det föreligger ett samordnat förfarande. Enligt klagandena är ett ”försök att komma överens” mellan företag som inte är konkurrenter inte tillräckligt för att fastställa att det skett ett åsidosättande av artikel 101 FEUF.

131 Kommissionen har genmält att konkurrensförhållandet har styrkts vad beträffar de kartellmöten i vilka klagandena inte var de enda tillverkarna av sanitetsporslin. Enligt kommissionen förhöll det sig inte så att den påstådda press som grossisterna utövade hade berövat klagandena deras oberoende. Dessutom hade dessa inte endast haft tillfälle att reagera på detta individuellt utan de hade också valt att inleda ett gemensamt hemligt förfarande och de hade försökt komma överens om en tidtabell för införandet av prishöjningar. Kommissionen har understrukit, tvärtemot vad klagandena har hävdat, att redan ett utbyte av information är en överträdelse av artikel 101 FEUF, eftersom det utgör ett stöd för en annan konkurrensbegränsande mekanism.

132 Kommissionen har gjort gällande att diskussionerna om priser inte uteslutande rörde tredje marknader. Skyldigheten att ta avstånd från de diskussioner som ägde rum i IFS har sitt ursprung i överträdelsens karaktär av en enda fortlöpande överträdelse. Klaganden riskerade ju att få ansvara för det otillåtna beteende som de övriga deltagarna i kartellen uppvisade eftersom de hade fått kännedom eller borde haft kännedom om nämnda beteende.

133 Kommissionen har erinrat om att det följer av domstolens rättspraxis att det räcker att ett företag delger upplysningar till sina konkurrenter i syfte att förbereda ett konkurrensbegränsande avtal för att det ska kunna bevisas att det föreligger ett samordnat förfarande i den mening som avses i artikel 101 FEUF.

Domstolens bedömning

134 Först och främst följer det av fast rättspraxis att utbyte av känsliga uppgifter utgör ett åsidosättande av artikel 101.1 FEUF, bland annat när det utgör stöd för en annan konkurrensbegränsande mekanism (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 januari 2004, Aalborg Portland m.fl./kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 281).

135 Den omständigheten att affärsuppgifter utbyts konkurrenter emellan i syfte att förbereda ett konkurrensbegränsande avtal räcker för att det ska kunna bevisas att det föreligger ett samordnat förfarande i den mening som avses i artikel 101.1 FEUF. Det inte nödvändigt att visa att konkurrenterna formellt har åtagit sig att agera på ett visst sätt eller att konkurrenterna gemensamt har fastlagt sitt framtida beteende på marknaden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 5 december 2013, Solvay/kommissionen, C-455/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:796, punkt 40).

136 Det tysta medgivandet av ett olagligt initiativ slutligen, kommer i avsaknad av ett öppet avståndstagande från innebörden av detta eller ett avslöjande för de administrativa enheterna, att uppmuntra till fortsatt överträdelse och äventyra upptäckten av denna. Detta samförstånd utgör ett passivt deltagande i överträdelsen som alltså kan ådra företaget ansvar för ett enda avtal. Den omständigheten att ett företag underlåter att rätta sig efter resultaten av ett möte med konkurrensbegränsande syfte innebär inte heller att företagets ansvar på grund av att det har deltagit i överenskommelsen bortfaller, så länge det inte öppet tagit avstånd från mötets innehåll (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juni 2005, Dansk Rørindustri m.fl./kommissionen, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P och C-213/02 P, EU:C:2005:408, punkterna 143 och 144).

137 Såsom framgår av punkt 124 i förevarande dom är konkurrensförhållandet mellan de deltagande företagen inte ett villkor för att det konkurrensbegränsande agerandet ska kunna klassificeras som en enda fortlöpande överträdelse. Följaktligen är det med orätt som klagandena anser att den rättspraxis som det erinras om i punkterna 134–136 i förevarande dom inte är tillämplig i ett sammanhang med en enda fortlöpande överträdelse.

138 Om klagandenas argument godtogs skulle detta nämligen frånta begreppet ”en enda överträdelse” en del av dess mening. Enligt den tolkningen befrias nämligen de företag som deltagit i en enda fortlöpande överträdelse från allt indirekt ansvar med anledning av ageranden från företag som inte är konkurrenter vilka emellertid bidrar genom sitt beteende till genomförandet av den övergripande plan som är specifik för en enda fortlöpande överträdelse.

139 Det var således med rätta som tribunalen fann att klagandena kunde hållas ansvariga för såväl sitt direkta som indirekta deltagande i den aktuella kartellen. Klagandena fick nämligen kännedom om alla de andra rättsstridiga beteenden som planerades eller genomfördes av de övriga deltagarna i kartellen vilka eftersträvade samma syfte eller kunde rimligen förutse dem och de var beredda att godta den risk som detta innebar.

140 Av det ovan anförda följer att överklagandet inte kan bifallas vad avser den sjätte grunden.

141 Eftersom klagandena inte kan vinna framgång med någon av de grunder som de har åberopat till stöd för överklagandet, ska överklagandet ogillas i sin helhet.

Rättegångskostnader

142 Enligt artikel 184.2 i domstolens rättegångsregler ska domstolen besluta om rättegångskostnaderna när överklagandet ogillas.

143 Enligt artikel 138.1 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 184.1 ska tillämpas i mål om överklagande, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att klagandena ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom klagandena har tappat målet ska kommissionens yrkande bifallas.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) Överklagandet ogillas.

2) Duravit AG, Duravit SA och Duravit BeLux SPRL/BVBA förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

Underskrifter